

Andrzej Nowak

Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1939–2007 – status prawno-administracyjny w dokumentach

Fundacja została ustanowiona w Wiedniu przez hrabiego Józefa Maksymiliana Ossolińskiego 18 października 1816 roku i zatwierdzona przez cesarza Austrii Franciszka I w dniu 4 czerwca kolejnego roku.

Akt ustanowienia fundacji miał charakter jednostronnego oświadczenia woli J.M. Ossolińskiego, złożonego w formie pisemnej w obecności trzech świadków, którymi byli Bartłomiej Gołaszewski – prezes Galicyjskiego Trybunału Apelacyjnego, Andrzej Alojzy Ankwicz – arcybiskup lwowski oraz Jan Wincenty Bąkowski – hrabia, członek stanów galicyjskich.

Fundacja – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – ustanowiona została na podstawie artykułów 221, 646 i 849 austriackiego kodeksu cywilnego z 1811 roku (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* – ABGB) i rozporządzeń Kancelarii Cesarza (przepisów prawa administracyjnego). Mimo iż ustanowiono ją jako fundację rodzinną, z uwagi na realizację celów publicznych została zatwierdzona przez cesarza Franciszka I, uzyskując status prawny osoby prawnej realizującej cele publiczne.

Kolejnym etapem w historii Zakładu Narodowego im. Ossolińskich był *Układ* podpisany 25 grudnia 1823 roku z księciem Henrykiem Lubomirskim. W zawartym porozumieniu ustalono m.in., że część przyszłej siedziby Ossolineum zostanie przystosowana na przyjęcie kolekcji Lubomirskiego. Nowy status Zakładu, wynikający z *Układu*, został potwierdzony i skontretyzowany w trzech następujących aktach prawnych:

- kodycyłu¹ do testamentu Ossolińskiego z 15 stycznia 1824 roku,
- Akcie dodatkowym do ustawy fundacyjnej z 15 stycznia 1824 roku, w którym wprowadzono podział dotychczasowej kuratorii na dwie: literacką (naukową) i ekonomiczną,
- Ustawie Ordynacji Przeworskiej Książąt Lubomirskich z 10 lipca 1866 roku².

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku nadzór nad fundacjami w byłym zaborze austriackim pełnił do 30 stycznia 1920 roku doraźnie Wydział Krajowy³, kiedy to w jego miejsce Sejm Ustawodawczy powołał Tymczasowy Wydział Samorządowy. Dnia 7 lutego 1919 roku ukazał się dekret o fundacjach, który m.in. uznawał prawo do działalności wszystkich fundacji zatwierdzonych w okresie zaborów.

Ostatnia zmiana, związana z nadzorem państwa nad Zakładem Narodowym im. Ossolińskich w okresie międzywojennym, nastąpiła w roku 1933, kiedy przy województwie lwowskim powołano Wydział Fundacyjny, obejmujący nadzorem fundacje czterech województw: lwowskiego, krakowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego.

W roku 1939 Lwów znalazł się pod okupacją radziecką, a jego administrację stanowił Tymczasowy Zarząd Obwodu Lwowskiego. Powołano wówczas specjalną komisję do ochrony zbiorów bibliotecznych, muzealnych i archiwalnych, która ustanowiła dla Ossolineum Tymczasowy Zarząd. Dnia 2 stycznia 1940 roku Rada Komisarzy Ludowych podjęła uchwałę, na mocy której utworzono z Ossolińskiego majątku Lwowską Filię Biblioteki Akademii Nauk USRR w Kijowie. Dodatkowo nową instytucję miały tworzyć księgozbiory prywatne i społeczne bibliotek polskich, ukraińskich i żydowskich. W lutym 1940 roku Akademia Nauk przejęła Bibliotekę Ossolineum

¹ Dokument związany z rozporządzeniem majątkiem na wypadek śmierci, mający w różnych systemach prawnych i w różnych epokach odmienną funkcję, np. dodatku do testamentu albo jego modyfikacji.

² Po śmierci ks. Izabeli Lubomirskiej w 1816 r. jej majątek odziedziczył Henryk Lubomirski, który w 1818 r. przeniósł dobra spadkowe do swojej siedziby w Przeworsku. W 1825 r. utworzył ordynację, a w 1850 r. przedłożył władzom austriackim projekt Ustawy Ordynackiej, której ostateczna wersja została spisana przez jego syna Jerzego Henryka Lubomirskiego w 1866 r. i zatwierdzona przez rząd Austro-Węgier w 1869 r.

³ Wydział Krajowy był powoływany przez Sejm Krajowy (istniejący w Galicji w latach 1861–1918 z siedzibą we Lwowie, kompetentny w niektórych sprawach wewnętrznych Galicji, zlikwidowany na mocy ustawy polskiego Sejmu Ustawodawczego z 30 stycznia 1920 r. o zniesieniu Sejmu i Wydziału Krajowego b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim) na mocy przepisów Statutu Krajowego parlamentarnym organem wykonawczym.

wraz z całym jej mieniem i personelem, a następnie lwowski Obwodowy Komitet Partii bolszewików Ukrainy podjął uchwałę o likwidacji Muzeum im. Lubomirskich.

W czerwcu 1941 roku Lwów znalazł się pod okupacją niemiecką. Główny Zarząd Bibliotek w Generalnym Gubernatorstwie (*Hauptverwaltung der Bibliotheken im GG*) podjął decyzję o zachowaniu odrębności bibliotek wchodzących w skład Lwowskiej Filii Bibliotek AN USRR, a w październiku tego samego roku Główny Wydział Nauki i Szkolnictwa Rządu Generalnego Gubernatorstwa (*Hauptabteilung Wissenschaft und Unterricht des GG*) utworzył we Lwowie czwartą w GG niemiecką Bibliotekę Państwową, z dwoma oddziałami: Oddział I – „Bibliotek Szkół Wyższych”, Oddział II – „Bibliotek Specjalnych”, obejmujący biblioteki Ossolińskich, Baworowskich, Towarzystwa Szewczenki i Narodnyj Dom wraz z biblioteką gubernialną. Kierownikiem komisarycznym został dr Ulrich Johanssen⁴, a decyzja została formalnie zatwierdzona zarządzeniem Głównego Wydziału Nauki i Nauczania z 19 stycznia 1942 roku.

Wraz z powtórным zajęciem Lwowa przez Armię Czerwoną Ossolineum zostało ponownie przejęte przez Akademię Nauk USRR, która następnie odtworzyła struktury Lwowskiej Filii Biblioteki AN USRR. Została ona podzielona, inaczej niż w okresie 1940–1941, na dwa sektory: Sektor Ukraińsko-Rosyjski (biblioteki Naukowego Towarzystwa im. Szewczenki i Narodnego Domu) oraz Sektor Polski (określany jako Sektor II), obejmujący biblioteki Ossolineum i Baworowskich.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej zmianie uległ kształt terytorialny państwa polskiego. Ossolineum, tj. większa część zbiorów biblioteczno-muzealnych, nieruchomości, zakłady przemysłowe i dobra ziemskie, znalazło się w granicach ZSRR. Zmiany polityczno-ustrojowe w Polsce, w tym dekret o reformie rolnej z 6 września 1944 roku, zlikwidowały podstawy prawne i majątkowe Ossolineum. Parcelacja majątków fundacyjnych i dóbr ordynacji przeworskiej, statutowo związanej z Zakładem, zakończyła kuratorię literacką ordynatów przeworskich z rodu Lubomirskich.

Znaczące było, że kwestia polskiego mienia kulturalnego pozostawionego na Kresach Wschodnich nie była uregulowana w jakiegokolwiek formie traktatowej, w związku z czym władze polskie podjęły działania zmierzające do wprowadzenia tych zagadnień do oficjalnych stosunków polsko-radzieckich⁵. W wyniku działań podejmowanych przez

⁴ Od października 1943 r. Alexander Himpel.

⁵ Efektem polskich starań był m.in. dokument z 18 października 1945 r.: Uchwała Rady Komisarzy Ludowych Ukraińskiej SRR nr 1673 w sprawie przekazania Tymczasowemu

Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych w lipcu 1946 roku Rada Ministrów powołała Komisję do spraw rewindykacji polskiego mienia kulturalnego z obszaru byłych województw wschodnich Rzeczypospolitej. Ostatecznie doprowadzono do przekazania Polsce wybranych dóbr kultury, wśród których znalazła się część zbiorów lwowskiego Ossolineum, ulokowanych później we Wrocławiu. 19 lipca 1946 roku decyzją wojewody dolnośląskiego tymczasowym opiekunem zbiorów ossolińskich został rektor Uniwersytetu Wrocławskiego Stanisław Kulczyński, a same zbiory umieszczono w budynku przy ulicy Szewskiej 37. Wówczas, w związku z poszukiwaniem środków finansowych na odbudowę biblioteki, a także jej nowego formalnoprawnego statusu, zrodziła się koncepcja powierzenia opieki nad biblioteką gremium uczonych i pracowników kultury, którzy stworzyliby stowarzyszenie pełniące rolę kuratora. Podjęto działania zmierzające do reaktywowania działającego we Lwowie w latach 1926–1939 Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum (TPO), mającego pełnić funkcję opiekuńczą w zakresie analogicznym do lwowskiego TPO i nadzorczą, będącą wcześniej w kompetencjach dziedzicznych kuratorów.

10 listopada 1946 roku odbyło się zebranie konstytucyjne TPO z udziałem premiera rządu RP Edwarda Osóbki-Morawskiego, przedstawicieli nauki, władz politycznych i administracyjnych Wrocławia.

Towarzystwo wpisano do rejestru stowarzyszeń i związków Urzędu Wojewódzkiego Wrocławskiego na zasadzie postanowienia Wojewody Wrocławskiego (Nr S.P. IV/I/242/46), wydanego na podstawie art. 21 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 roku (Dz. U. RP Nr 94, poz. 808), pod numerem 14 pod nazwą: Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum z siedzibą we Wrocławiu.

Wyrazem oficjalnego uznania TPO było rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 1948 roku o uznaniu stowarzyszenia „Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum” za stowarzyszenie wyższej użyteczności. Rozporządzenie nie regulowało jednak stanu prawnego fundacji, a czynniki rządowe niejednokrotnie zwracały uwagę, że Zakład jako osoba prawna nie istnieje, a jest tylko częścią składową majątku przedwojennego Ossolineum we Lwowie. Ponadto w myśl statutu TPO powołane było jedynie do zarządzania sprawami bieżącymi, na podstawie i w granicach udzielanych przez władze nadrzędne.

Rządowi Jedności Narodowej RP polskiego mienia kulturalnego (edycja dokumentu: M. Matwijów, *Walka o lwowskie dobra kultury w latach 1945–1948*, Wrocław 1996, s. 216–217).

W takiej formule prawnej Ossolineum przetrwało do roku 1952. Z dniem wejścia dekretu z dnia 24 kwietnia 1952 roku o zniesieniu fundacji (Dz. U. 1952, Nr 25, poz. 172) fundacja *et lege* została zlikwidowana, tracąc osobowość prawną, a jej majątek przeszedł na własność państwa. Z majątku fundacji utworzono bibliotekę i wydawnictwo.

Zniesienie fundacji oraz postanowienia ustawy o utworzeniu Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. 1951, Nr 57, poz. 391) w sprawie powoływania samodzielnych i pomocniczych placówek naukowych umożliwiły przejście Zakładu Narodowego im. Ossolińskich przez PAN. Nastąpiło to na mocy niepublikowanej uchwały prezydium rządu nr 528/53 z dnia 14 lipca 1953 roku. Jako wyodrębnione jednostki organizacyjne biblioteka i wydawnictwo zostały przekazane PAN. Biblioteka stanowiła największy księgozbiór PAN, natomiast wydawnictwo z kilkoma oddziałami w kraju funkcjonowało jako przedsiębiorstwo państwowe.

Po 1990 roku, w wyniku starań dyrekcji Ossolineum, Rady Naukowej biblioteki i reaktywowanego w 1989 roku Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum, 5 stycznia 1995 roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o „Fundacji – Zakład Narodowy im. Ossolińskich”. Z mocy ustawy patronat nad Zakładem objął Prezydent RP, a bezpośredni nadzór pełni Rada Kuratorów, składająca się z czternastu osób.

Pionierską edycją dokumentów dotyczących statusu prawnoustrojowego Ossolineum w pierwszym okresie jego działalności jest praca Wilhelma Bruchnalskiego⁶. Status prawnoustrojowy w kolejnych latach stał się przedmiotem badań zarówno pracowników samego Ossolineum, jak i historyków niezwiązanych bezpośrednio z instytucją⁷. Owocem analiz najbardziej przełomowego etapu w historii Zakładu są prace Macieja Matwijowa⁸. Zawarte w nich ustalenia pozwalają odtworzyć okoliczności powstania dokumentów z lat 1939–1948, a także zapoznać się z treścią wielu z nich⁹.

⁶ *Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich ustawy, przywileje i rzeczy dziejów jego dotyczące*, zebra. i wyd. W. Bruchnalski, Lwów 1928.

⁷ Zob. J. Trzynadłowski, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Zarys dziejów 1817–1967*, Wrocław 1967; M. Gałyga, *Status Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w okresie zaborów i w latach międzywojennych*, „Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 1992, z. 1, s. 21–44.

⁸ M. Matwijów, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946*, Wrocław 2003; M. Matwijów, *Walka o lwowskie...*

⁹ Mowa o 63 dokumentach, które zostały edytowane w pracy M. Matwijowa *Walka o lwowskie...*

Należy również wspomnieć prace Andrzeja Mężyńskiego o historii bibliotek polskich w kontekście uwarunkowań historycznych okresu drugiej wojny światowej, zawierające edycje dokumentów¹⁰.

Zmiany polityczne, jakie dokonały się po rozpadzie ZSRR, skutkowały zainteresowaniem historią Zakładu Narodowego im. Ossolińskich historyków ukraińskich – w tym pracowników Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyla Stefanyka, gdzie znajduje się część zbiorów Ossolineum. W roku 2010 została wydana edycja dokumentów z okresu 1939–1945. Choć zasadniczym celem publikacji jest dokumentacja strat w lwowskich zbiorach bibliotecznych i muzealnych, to część publikowanych dokumentów odtwarza status prawnoustrojowy fundacji w tym czasie. Dwa pierwsze dokumenty zostały zacytowane z tej publikacji¹¹. Dzieje zmian w ściśle prawnym statusie ZNIO prezentuje w swoich badaniach Henryk Cioch¹². Zaznaczyć należy, że losy instytucji kulturalnych, które po zakończeniu drugiej wojny światowej znalazły się poza granicami Polski, były przedmiotem zainteresowania środowiska naukowego również w okresie panowania ustroju socjalistycznego. Pomijając poprawność polityczną cechującą ówczesne publikacje, edycje dokumentów zachowały aktualność do dziś, czego przykładem jest obszerna publikacja źródłowa Wiesława Balcerak¹³.

Selekcja prezentowanego poniżej materiału – w przypadku tak obszernej zbioru dostępnych obecnie źródeł – ma charakter sygnałny i dotyczy najbardziej fundamentalnych zmian w statusie prawnoustrojowym ZNIO po roku 1939. Inicjatorami tych zmian były instytucje stojące najwyżej w hierarchii zwierzchniej Ossolineum – w czasie wojny Rada Komisarzy Ludowych Ukraińskiej SRR i Główny Wydział Nauki i Nauczania Generalnego Gubernatorstwa, po wojnie zaś kolejno: Urząd Wojewódzki Wrocławski, Rada Ministrów, Prezydium Rządu, Sejm RP. Pogłębione prace

¹⁰ *Biblioteki naukowe w Generalnym Gubernatorstwie w latach 1939–1945. Wybór dokumentów źródłowych (Wissenschaftliche Bibliotheken im Generalgouvernement in den Jahren 1939–1945. Ausgewählte Quellendokumente)*, wyb. i opr. A. Mężyński przy współpracy H. Łaskarzewskiej, Warszawa 2003.

¹¹ *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів*, Т. 1: (1939–1945), зб. документів і матеріалів / упоряд. Г. Сварник (керівник), Р. Дзюбан, М. Кривенко, Л. Кусий, В. Муравський; наук, ред. Я. Дашкевич, М. Романюк, Г. Сварник, Львів, 2010, s. 22–23, 193–194. Por. *Biblioteki naukowe...*, s. 93–94.

¹² H. Cioch, *Prawo fundacyjne*, Kraków 2005.

¹³ *Polsko-radzieckie stosunki kulturalne 1944–1949: dokumenty i materiały*, opr. W. Balcerak, Warszawa 1984.

edytorskie, mogące stać się kontynuacją edycji dokumentów dokonanych przez wspomnianych Wilhelma Bruchnalskiego, Andrzeja Mężyńskiego i Macieja Matwijowa, stanowiłyby niewątpliwie cenne źródło poznawcze historii Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

1. Uchwała rady komisarzy ludowych z 2 stycznia
1940 r. o utworzeniu lwowskiej filii Biblioteki
Nauk Ukrainiejskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej

2 stycznia 1940 roku

Постанова № 39 Ради Народних Комісарів УРСР про організацію наукових установ в західних областях УРСР.

2 січня 1940

З метою створення відповідних умов для розвитку наукової роботи в західних областях Української РСР Рада Народних Комісарів УРСР постановляє:

Доручити Президії Академії наук УРСР:

1. Організувати в м. Львові відділи таких наукових установ АН УРСР:

- а) Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка,
- б) Інституту мовознавства,
- в) Інституту фольклору,
- г) Інституту історії України,
- д) Інституту археології,
- е) Інституту економіки.

2. Організувати в м. Львові філію Бібліотеки Академії наук УРСР, передавши їй бібліотеки: а) Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка; б) Наукового товариства „Оссолінеум” і в) Народного дому.

3. Організувати у м. Львові науковий природознавчий музей як базу для наукової роботи по вивченню флори, фауни і корисних копалин в західних областях УРСР. Передати АН УРСР Природничий музей Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка та Музей Дідушицьких.

4. Передати Академії наук УРСР для наукової роботи Карпатську астрономічну обсерваторію, що знаходиться в урочищі „Долина Зелена” Станіславської області.

5. Зобов'язати Львівський облвиконком забезпечити зазначені наукові установи АН УРСР відповідними приміщеннями.

Голова Ради Народних Комісарів УРСР Л. Корнієць

Керуючий справами РНК УРСР О. Шинкар'юв
Оригіналові відповідає: [Підпис, протокольна печатка]

[Uchwała nr 39 Rady Komisarzy Ludowych Ukraińskiej SRR w sprawie organizacji instytucji naukowych w zachodnich obwodach Ukraińskiej SRR z 2 stycznia 1940 r. W celu stworzenia odpowiednich warunków dla rozwoju pracy naukowej w zachodnich regionach Ukraińskiej SRR Rada Komisarzy Ludowych Ukraińskiej SRR postanawia: Poinstruować Prezydium Akademii Nauk Ukraińskiej SRR: 1. Organizować wydziały następujących instytucji naukowych Akademii Nauk Ukraińskiej SRR we Lwowie: a) Instytut Literacki im. T.G. Szewczenki, b) Instytut Językoznawstwa, c) Instytut Folkloru, d) Instytut Historii Ukrainy, e) Instytut Archeologii, f) Instytut Ekonomiczny. 2. Zorganizować filię Biblioteki Akademii Nauk Ukraińskiej SRR we Lwowie, przekazując do niej następujące biblioteki: a) Towarzystwo Naukowe im. T.G. Szewczenki, b) Towarzystwo Naukowe „Ossolineum” oraz c) Dom Ludowy. 3. Zorganizować naukowe muzeum historii naturalnej w mieście Lwowie jako bazę do pracy naukowej nad badaniem flory, fauny i minerałów w zachodnich regionach Ukraińskiej SRR. Przeniesienie do Muzeum Przyrodniczego Akademii Nauk Ukraińskiej SRR Towarzystwa Naukowego i Muzeum T.G. Szewczenki i Diduszyckiego. 4. Przenieść Karpackie Obserwatorium Astronomiczne, znajdujące się na odcinku „Dolyna Zelena” obwodu stanisławowskiego, do Akademii Nauk Ukraińskiej SRR w celu pracy naukowej. 5. Zobowiązać Lwowski Obwodowy Komitet Wykonawczy do zapewnienia określonym instytucjom naukowym Akademii Nauk Ukraińskiej SRR odpowiednich pomieszczeń. Podpis: Przewodniczący Rady Komisarzy Ludowych Ukraińskiej SRR L. Korniec; O. Szyrkariw, kierownik ds. RSC Ukraińskiej SRR.]

2. Zarządzenie Głównego Wydziału Nauki i Nauczania
Generalnego Gubernatorstwa z 19 stycznia 1942 r.
w sprawie powołania Biblioteki Państwowej we Lwowie
(*Staatliche Bibliothek in Lemberg*)

19 stycznia 1942 roku

Regierung des Generalgouvernements
Hauptabteilung Wissenschaft und Unterricht, Erziehung und Volksbil-
dung Hauptverwaltung der Bibliotheken
Bearbeiter: Dr. Abb

Betritt: Die Staatliche Bibliothek in Lemberg
 An den Herrn Gouverneur des Distrikts Galizien
 Lemberg
 Z.u.Betr.w.o.

Nachdem der Distrikt Galizien am 1. August 1941 ein Bestandteil des Generalgouvernements geworden ist, unterstehen auch die wissenschaftlichen Büchersammlungen des Distrikts meinem Verwaltungsbereich. Für die Stadt Lemberg ordne ich an, daß die dorgenen wissenschaftlichen Bibliotheken verwaltungsmäßig zu einer deutschen staatlichen Bibliothek zusammengefaßt werden, die sich in zwei Abteilungen gliedert:

Abt. I: Hochschulbibliotheken; dazu gehören:

Universitätsbibliothek, Bibliothek der technischen Hochschule, des medizinischen Instituts und der übrigen Hochschulinstitute und Seminare;

Abt. II: Spezialbibliotheken:

Bibliothek des National Instituts Ossoliński,

Baworowskische Bibliothek,

Bibliothek der Schewtschenko-Gesellschaft,

Bibliothek des Instituts „Narodny Dom”,

Studion (die Bibliothek des Metropoliten),

Jüdische Bibliothek.

Die Staatliche Bibliothek Lemberg wird einem deutschen kommissarischen Leiter unterstellt, der zugleich als Fachreferent der Abt. Wissenschaft und Unterricht beim Gouverneur des Distrikts Galizien angehört. Die Staatliche Bibliothek untersteht der fachlichen Leitung der Hauptverwaltung der Bibliotheken in Krakau.

Watzke

[Rząd Generalnego Gubernatorstwa. Dział Nauki i Instruktażu, Oświaty i Edukacji Narodowej. Dyrekcja Bibliotek. Referent: dr Abb¹⁴. Temat: Biblioteka Państwowa we Lwowie. Do Pana Namiestnika Okręgu Galicja, Lwów. Po wejściu 1 sierpnia 1941 r. dystryktu Galicja w skład Generalnego Gubernatorstwa pod moją administrację przeszły również księgozbiory naukowe dystryktu. Dla miasta Lwowa zarządzam połączenie tamtejszych bibliotek akademickich administracyjnie w jedną niemiecką bibliotekę państwową, która dzieli się na dwa oddziały: Oddział I: Biblioteki Uniwersyteckie; to zawiera: biblioteka uniwersytecka, biblioteka politechniki, Instytut Medyczny oraz inne instytuty i seminaria uniwersyteckie; Oddział II:

¹⁴ Delegowany z Berlina Gustaw Abb miał czuwać nad nienaruszalnością zbiorów byłych polskich bibliotek naukowych w Generalnym Gubernatorstwie.

Biblioteki specjalne: Biblioteka Instytutu Narodowego im. Ossolińskich, Biblioteka Baworowskich, Biblioteka Towarzystwa Szewczenki, Biblioteka Instytutu „Narodny Dom”, „Pracownia” (biblioteka metropolitalna), Biblioteka Żydowska. Biblioteka Państwowa we Lwowie zostaje objęta tymczasowym dyrektorem niemieckim, który jest jednocześnie specjalistą w Wydziale Nauki i Oświaty Gubernatora Dystryktu Galicja. Biblioteka Państwowa podlega kierownictwu technicznemu Dyrekcji Biblioteki Głównej w Krakowie.]

3. Statut Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum z 1947 roku

Wrocław, 10 grudnia 1946 roku
Urząd Wojewódzki Wrocławski

I. Postanowienia ogólne

- § 1. Towarzystwo ma nazwę „Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum”.
- § 2. Siedzibą Towarzystwa jest miasto Wrocław, a terenem działalności obszar Państwa Polskiego.
- § 3. Nawiązując do chlubnej tradycji Lwowskiego Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum, Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum we Wrocławiu realizować będzie te same cele, a mianowicie: roztaczać opiekę nad rozwojem Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, śledzić jego potrzeby, popierać jego cele i wzbogacać jego zbiory.
- § 4. Dla urzeczywistnienia celu określonego w § 3 Towarzystwo używa następujących środków działania: a) budzenie zainteresowania w społeczeństwie dla „Ossolineum”, b) popieranie realizacji celów wymienionych w Akcie Fundacyjnym Józefa Maksymiliana Ossolińskiego, c) wynajdywanie, wyjednywanie i nabywanie dla Zakładu Narodowego im. Ossolińskich – darów i depozytów, d) zbieranie funduszy, e) występowanie wobec właściwych władz z inicjatywy w sprawie uporządkowania podstaw prawnych i majątkowych działalności Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

II. Członkowie

- § 5. Towarzystwo składa się z członków zwyczajnych, wspierających i honorowych.
- § 6. Członkiem zwyczajnym może być każda osoba fizyczna, która podpisze deklarację członkowską i zostanie przyjęta przez Zarząd Towarzystwa.

Członkiem wspierającym może być osoba prawna, która wpłaci dotację w wysokości co najmniej dziesięciokrotnej składki rocznej członka zwyczajnego i będzie przyjęta przez Zarząd Towarzystwa.

Zarząd może odmówić przyjęcia na członka (zwyczajnego i wspierającego) bez podania motywów. Od takiej uchwały można odwołać się do Walnego Zgromadzenia.

- § 7. Członkami honorowymi są osoby fizyczne, którym tę godność nada na wniosek Zarządu – Walne Zgromadzenie w uznaniu zasług położonych dla Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.
- § 8. Wszyscy członkowie mają prawo uczestniczenia w Walnym Zgromadzeniu oraz prawo czynne i bierne wyborcze do władz Towarzystwa. Osoby prawne wykonują te prawa przez upoważnionych delegatów.
- § 9. Obowiązkiem członka Towarzystwa jest popierać cele Towarzystwa, przestrzegać postanowień statutu, stosować się do uchwał i zarządzeń władz, wpłacać regularnie wpisowe i składki i przyczyniać się do sprawnego działania Towarzystwa.
- § 10. Członkostwo gaśnie przez: a) dobrowolne wystąpienie, b) wykluczenie, c) śmierć osoby fizycznej, d) wygaśnięcie osobowości prawnej członka wspierającego.
- § 11. Członek pragnący wystąpić z Towarzystwa winien zgłosić pisemnie swe wystąpienie Zarządowi i uiścić wszystkie zaległe i bieżące składki do końca roku administracyjnego.
- § 12. Wykluczenie członka może nastąpić z powodu: a) zalegania z składkami w ciągu 6 po sobie następujących miesięcy, b) nieprzestrzegania statutu, uchwał i zarządzeń władz Towarzystwa, c) działalności na szkodę Towarzystwa lub Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, d) popełnienia czynu hańbiącego.

Od decyzji Zarządu służy wykluczonemu prawo pisemnego odwołania się do Walnego Zgromadzenia.

III. Ustrój Towarzystwa

- § 13. Towarzystwo jest osobą prawną i może posiadać, nabywać, zbywać i obciążać wszelkiego rodzaju majątek ruchomy i nieruchomy, zawierać umowy, przyjmować zapisy i darowizny.
- § 14. Władzami Towarzystwa są: Walne Zgromadzenie, Zarząd i Komisja Rewizyjna.
- § 15. Walne Zgromadzenie składa się z członków zwyczajnych, wspierających i honorowych. Walne Zgromadzenie zwyczajne odbywa się

raz w roku, najpóźniej przed upływem 3 miesięcy po zamknięciu roku obrachunkowego (administracyjnego). Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie winno być zwołane przez Zarząd, gdy tego zażąda Komisja Rewizyjna albo 1/10 ogólnej liczby członków, lub gdy Zarząd uzna to za potrzebne.

§ 16. Zarząd zwołuje Walne Zgromadzenie, zawiadamiając członków o terminie, miejscu i porządku obrad co najmniej na 15 dni naprzód w drodze ogłoszeń w prasie lub pisemnych zaproszeń.

Wnioski o uzupełnienie porządku dziennego powinny być zgłoszone najdalej w terminie 5 dni przed Walnym Zgromadzeniem i uzyskać zgodę Zarządu.

Zwołane prawidłowo Walne Zgromadzenie jest zdolne do powzięcia uchwał bez względu na liczbę obecnych. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów za wyjątkiem spraw wymienionych w § 18. Sprawy nieobjęte porządkiem obrad mogą być rozpatrywane przez Walne Zgromadzenie po uchwaleniu ich nagłości większością 2/3 głosów obecnych.

§ 17. Do kompetencji Walnego Zgromadzenia należą następujące sprawy:

- a) wybór członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Sądu Towarzystwa;
- b) zatwierdzenie sprawozdań rocznych i zamknięć rachunkowych;
- c) uchwalenie preliminarza budżetowego i planu działalności;
- d) ustalenie wysokości wpisowego i składek;
- e) upoważnienie Zarządu do zaciągania zobowiązań nieobjętych budżetem;
- f) mianowanie członków honorowych;
- g) zmiany statutu;
- h) odwołanie w sprawie odmowy członka lub wykluczenia z Towarzystwa;
- i) rozwiązywanie Towarzystwa i likwidacja spraw majątkowych;
- j) sprawy wniesione przez Zarząd z: własnej inicjatywy lub inicjatywy członków.

§ 18. Do ważności uchwał w sprawach wymienionych w punktach: e, g, i potrzebna jest większość 2/3 głosów obecnych.

§ 19. Zarząd Towarzystwa składa się z 14 członków wybranych przez Walne Zgromadzenie na lat 3 oraz dyrektora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, który bierze udział w pracach Zarządu osobiście lub przez upoważnionego zastępcę.

- § 20. Zarząd wybiera ze swego grona prezesa, dwóch wiceprezesów, skarbnika, sekretarza generalnego oraz zastępców sekretarza generalnego i skarbnika.
- § 21. Do zakresu działania Zarządu należy zawiadywanie wszystkimi sprawami niezastrzeżonymi innym władzom Towarzystwa zgodnie z uchwałami Walnego Zgromadzenia.
- § 22. Zarząd może powoływać komisje, którym zleca określone prace. Członkami komisji mogą być prócz członków Zarządu osoby kooptowane przez Zarząd spośród członków Towarzystwa.
- § 23. Prezydium Towarzystwa, złożone z prezesa, wiceprezesów, skarbnika i sekretarza generalnego, uprawnione jest do załatwiania za Zarząd bieżących spraw za wyjątkiem tych, które Zarząd zastrzeże sobie do decyzji. Zarząd może oznaczyć kategorie spraw, które załatwiać będzie sekretarz generalny.
- § 24. Prezes reprezentuje Towarzystwo, zwołuje i kieruje obradami Zarządu i Prezydium, czuwa nad wykonaniem zadań Towarzystwa. Korespondencję bieżącą Towarzystwa podpisuje sekretarz generalny, ważniejsze pisma – prezes i sekretarz generalny. Pisma, na podstawie których Towarzystwo zaciąga zobowiązania, muszą być podpisane przez prezesa lub zastępującego go wiceprezesa oraz skarbnika lub jego zastępcę oraz zaopatrzone pieczęcią Towarzystwa.
- § 25. Posiedzenia Zarządu odbywają się co najmniej raz na dwa miesiące, Prezydium co najmniej raz na miesiąc.
- § 26. Posiedzenia Zarządu są zdolne do powzięcia uchwał w obecności prezesa lub jego zastępcy oraz co najmniej 6 członków. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Regulamin Prezydium uchwała Zarząd.
- § 27. W Warszawie i innych miastach może Zarząd mianować Pełnomocnych Delegatów Towarzystwa, którzy będą powołani do reprezentowania Towarzystwa wobec Władz Państwowych oraz załatwiania spraw Towarzystwa w ramach uchwalonych przez Zarząd pełnomocnictw.
- § 28. Komisja Rewizyjna składa się z trzech członków i trzech zastępców, wybranych na okres 3 lat przez Walne Zgromadzenie spośród członków niewchodzących w skład Zarządu. Komisja Rewizyjna wykonywa finansową kontrolę gospodarki Zarządu, w szczególności obowiązana jest badać roczne zamknięcia rachunkowe i przedłożyć Walnemu Zgromadzeniu wnioski co do przejścia tych zamknięć.

§ 29. Sąd Towarzystwa składa się z 7 członków wybranych przez Walne Zgromadzenie na okres lat trzech.

Sąd Towarzystwa rozstrzyga spory między członkami powstałe na tle ich przynależności do Towarzystwa oraz orzeka w sprawach o naruszenie godności osobistej członka Towarzystwa i popełnienie czynów hańbiących.

Sąd orzeka w składzie: przewodniczący i 2 członków. Regulamin Sądu uchwała Walne Zgromadzenie.

IV. Majątek Towarzystwa

§ 30. Majątek Towarzystwa składa się z wpisowego i składek członków zwyczajnych, dotacji członków wspierających, darowizn, zapisów, subwencji stałych i jednorazowych oraz z dochodów z wydawnictw i innych przedsięwzięć Towarzystwa. Majątek przeznaczony przez ofiarodawcę na szczególne cele może być użyty tylko w myśl warunków ofiarodawcy.

§ 31. W razie rozwiązania Towarzystwa majątek przechodzi na Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Za Wojewodę

Dr Taube Walery, Naczelnik Wydziału Społeczno-Politycznego

4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 1948 r. o uznaniu stowarzyszenia „Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum” za stowarzyszenie wyższej użyteczności (Dz. U. Nr 23, Poz. 158)

Na podstawie art. 46 i 47 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 r. (Dz. U. RP Nr 94, poz. 808) zarządza się, co następuje:

- § 1. Stowarzyszenie „Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum” z siedzibą we Wrocławiu, wpisane do rejestru stowarzyszeń Urzędu Wojewódzkiego Wrocławskiego dnia 10 grudnia 1946 r. pod Nr 14, uznaje się za stowarzyszenie wyższej użyteczności.
- § 2. Równocześnie powyższemu stowarzyszeniu nadaje się statut, który będzie ogłoszony w Monitorze Polskim.
- § 3. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrom: Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych w porozumieniu z Ministrami: Oświaty oraz Kultury i Sztuki.
- § 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: Józef Cyrankiewicz
Minister Administracji Publicznej: Edward Osóbka-Morawski
Minister Ziem Odzyskanych: Władysław Gomułka
Minister Oświaty: Stanisław Skrzeszewski
Minister Kultury i Sztuki: Stefan Dybowski

5. Uchwała Prezydium Rządu z dnia 14 lipca 1953 r. w sprawie powołania samodzielnej placówki naukowej Polskiej Akademii Nauk pod nazwą „Zakład im. Ossolińskich – Biblioteka”

Uchwała nr 528/53 Prezydium Rządu z dnia 14 lipca 1953 roku
W sprawie powołania samodzielnej placówki naukowej Polskiej Akademii Nauk pod nazwą „Zakład im. Ossolińskich – Biblioteka”.

Na podstawie art. 42 i 56 ustawy z dnia 30 października 1951 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. Nr 57, poz. 391) postanawia się, co następuje:

- § 1. Zatwierdza się uchwałę Prezydium Polskiej Akademii Nauk z dnia 5 maja 1953 r. w sprawie powołania samodzielnej placówki naukowej Polskiej Akademii Nauk pod nazwą „Zakład im. Ossolińskich – Biblioteka” zwanej dalej Biblioteką i nadania jej statutu.
- § 2. Bibliotece nadaje się osobowość prawną.
- § 3. Siedzibą Biblioteki jest m. Wrocław.
- § 4. Biblioteka obejmuje swą działalnością prowadzenie księgozbioru i naukowych prac bibliograficznych i edytorskich w zakresie nauk społecznych (humanistycznych).
- § 5. Biblioteka przejmie wszystkie urządzenia i składniki majątkowe Biblioteki Zakładu im. Ossolińskich, podlegające przekazaniu Polskiej Akademii Nauk na podstawie § 3 uchwały Nr 36/53 Rady Ministrów z dnia 10 stycznia 1953 r.
- § 6. Wykonanie uchwały porucza się Prezydium Polskiej Akademii Nauk.
- § 7. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1953 r.

Za zgodność:

Dyrektor Generalny i Zespołu Urzędu Rady Ministrów /-/
Prof. dr St. Rozmaryn
Prezes Rady Ministrów /-/ Bolesław Bierut

6. Ustawa z dnia 5 stycznia 1995 r. o fundacji –
Zakład Narodowy imienia Ossolińskich
(Dz. U. 1995, Nr 23, poz. 121)

Zakład Narodowy imienia Ossolińskich znajdował i znajduje inspirację w oświadczeniu Józefa Maksymiliana Ossolińskiego z dnia 17 lipca 1804 r., zgodnie z którym cały majątek po śmierci Fundatora stał się „publiczną własnością Kraju i Narodu”. Uznając, że Zakład – skarbnica polskiego dziedzictwa kulturalnego – kontynuuje działalność w celach wskazanych w Ustawieniu Narodowym, w tym w aktach, które obejmują Ustawienie Familijne z dnia 18 października 1816 r., Umowę Józefa Maksymiliana Ossolińskiego z Henrykiem Lubomirskim z dnia 25 grudnia 1823 r. oraz Akt dodatkowy do Ustawy Fundacji z dnia 15 stycznia 1824 r., stanowi się, co następuje:

- Art. 1.1. Ustanawia się fundację pod nazwą „Zakład Narodowy imienia Ossolińskich” (Ossolineum), zwaną dalej „Zakładem”.
2. Zakład działa pod patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
- Art. 2. Zakład nabywa osobowość prawną z chwilą wpisania do rejestru fundacji.
- Art. 3. Historycznym znakiem Zakładu jest znak, którego wzór stanowi załącznik do ustawy.
- Art. 4. Siedzibą Zakładu jest miasto Wrocław.
- Art. 5. Celami Zakładu zgodnie z historyczną tradycją i postanowieniami założyciela są:
- 1) utrzymywanie Narodowej Biblioteki Ossolineum i pomnażanie jej zbiorów, zwłaszcza w zakresie humanistyki polskiej i słowiańskiej, oraz ich opracowywanie i upowszechnianie,
 - 2) utrzymywanie i pomnażanie dóbr kultury polskiej, szczególnie w zakresie rękopisów, kartografii, zbiorów sztuki, numizmatyki,
 - 3) wspieranie i prowadzenie prac naukowo-badawczych,
 - 4) działalność wydawnicza.
- Art. 6. Dla realizacji celów określonych w art. 5 wyposaża się nieodpłatnie Zakład w majątek obejmujący, w dniu wejścia w życie ustawy, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Bibliotekę Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu.
- Art. 7.1. Zakład staje się z chwilą wpisania do rejestru fundacji, z mocy prawa, użytkownikiem wieczystym gruntów, będących we władaniu Biblioteki Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich Polskiej

Akademii Nauk we Wrocławiu, w zakresie, w jakim stanowią one własność Skarbu Państwa lub gminy, oraz nieodpłatnie właścicielem znajdujących się na tych gruntach budynków i innych urządzeń.

2. Nabycie praw, o których mowa w ust. 1, stwierdza się decyzją wojewody w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub decyzją zarządu gminy w odniesieniu do nieruchomości stanowiących własność gminy.
3. Zakład jest zwolniony od pierwszej i rocznych opłat za użytkowanie wieczyste gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub gminy, o których mowa w ust. 1, jeżeli grunty te nie są wykorzystywane wyłącznie do działalności gospodarczej.

Art. 8. Zakład jest następcą prawnym Fundacji – Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich w zakresie nie objętym przepisami dekretu z dnia 24 kwietnia 1952 r. o zniesieniu fundacji (Dz. U. 1952, Nr 25, poz. 172) oraz dekretu z dnia 31 grudnia 1956 r. o uzupełnieniu przepisów o zniesieniu fundacji (Dz. U. 1957, Nr 1, poz. 3).

Art. 9.1. Organami Zakładu są:

- 1) Rada Kuratorów,
 - 2) Dyrektor.
2. Statut Zakładu określi w szczególności:
- 1) zasady powoływania i zakres kompetencji organów,
 - 2) zakres działalności gospodarczej.

Art. 10. Zakład może prowadzić działalność gospodarczą, służącą realizacji jego celów, w sposób przewidziany w statucie.

Art. 11.1. Źródłami finansowania Zakładu są:

- 1) dochody z majątku Zakładu,
 - 2) dochody z działalności gospodarczej Zakładu,
 - 3) darowizny, spadki i zapisy.
2. Zakład otrzymuje z budżetu państwa dotacje na realizację zadań państwowych:
- 1) utrzymywanie zbiorów Narodowej Biblioteki Ossolineum, ich pomnażanie, opracowywanie i upowszechnianie,
 - 2) utrzymywanie i pomnażanie dóbr kultury polskiej, szczególnie w zakresie rękopisów, kartografii, zbiorów sztuki, numizmatyki,
 - 3) utrzymywanie wydawnictw niekomercyjnych.

- Art. 12.1. Nadzór nad Zakładem sprawuje Minister Edukacji Narodowej.
2. Do uprawnień nadzorczych Ministra należy okresowa kontrola wykorzystywania środków publicznych i realizacji celów statutowych Zakładu.
 3. Statut Zakładu może być zmieniony przez Radę Kuratorów w porozumieniu z Ministrem Edukacji Narodowej.
- Art. 13. Zakład składa corocznie Ministrowi Edukacji Narodowej sprawozdanie ze swojej działalności. Sprawozdanie jest udostępniane przez Zakład do publicznej wiadomości.
- Art. 14.1. Minister Edukacji Narodowej może uchylić decyzję Dyrektora Zakładu, pozostającą w rażącej sprzeczności z przepisami prawa lub postanowieniami statutu albo z jego celami.
2. Od decyzji Ministra, o której mowa w ust. 1, służy Zakładowi skarga do Naczelnego Sądu Administracyjnego.
- Art. 15.1. Jeżeli działanie Dyrektora Zakładu w istotny sposób narusza przepisy prawa lub postanowienia statutu albo jest niezgodne z jego celem, Minister Edukacji Narodowej może wyznaczyć odpowiedni termin do usunięcia tych uchybień.
2. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w ust. 1, Minister Edukacji Narodowej może zawiesić Dyrektora Zakładu, wyznaczyć zarządcę tymczasowego i zażądać od Rady Kuratorów przedstawienia w wyznaczonym terminie kandydatury nowego Dyrektora Zakładu.
 3. Zarządca tymczasowy reprezentuje Zakład w sprawach wynikających z zarządu, w tym również w postępowaniu sądowym; jest on obowiązany wykonywać czynności potrzebne do prawidłowego działania Zakładu.
 4. Od decyzji Ministra, o których mowa w ust. 2, służy Zakładowi skarga do Naczelnego Sądu Administracyjnego.
- Art. 16.1. Prawo używania znaku historycznego, o którym mowa w art. 3, jako znaku instytucji służy Zakładowi oraz jako znaku historycznego i towarowego – przedsiębiorstwu państwowemu Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo.
2. Prawo to nie może być zbyte lub udostępnione osobom trzecim bez zgody Rady Kuratorów Zakładu.
 3. W razie zajęcia znaku, o którym mowa w ust. 1, w trybie postępowania egzekucyjnego Zakładowi przysługuje prawo pierwokupu, chyba że Rada Kuratorów Zakładu postanowi inaczej.

Art. 17.1. Minister Edukacji Narodowej:

- 1) nada Zakładowi statut,
 - 2) w porozumieniu z Prezesem Polskiej Akademii Nauk powoła komisję inwentaryzacyjną celem ustalenia majątku przekazywanego Zakładowi,
 - 3) zgłosi zakład do rejestru,
 - 4) zwróci się, po zarejestrowaniu Zakładu, do podmiotów określonych w statucie o wskazanie członków Rady Kuratorów.
2. Do czasu powołania Dyrektora Zakładu obowiązki Dyrektora pełni dotychczasowy Dyrektor Biblioteki Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich Polskiej Akademii Nauk.

Art. 18. W sprawach nie uregulowanych niniejszą ustawą do Zakładu stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. 1991, Nr 46, poz. 203).

Art. 19. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: L. Wałęsa

7. Ustawa z dnia 11 maja 2007 r. o zmianie ustawy o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich (Dz. U. 2007, Nr 112, poz. 768)

Art. 1. W ustawie z dnia 5 stycznia 1995 r. o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich (Dz. U. Nr 23, poz. 121 oraz z 2002 r. Nr 153, poz. 1271) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 5 pkt 2 otrzymuje brzmienie:
„2) utrzymywanie Muzeum Książąt Lubomirskich i pomnażanie jego zbiorów w zakresie sztuki i pamiątek historycznych oraz ich opracowywanie i upowszechnianie;”
- 2) art. 8 otrzymuje brzmienie:
„Art. 8. Zakład jest następcą prawnym fundacji ustanowionej przez Józefa Maksymiliana Ossolińskiego.”
- 3) w art. 11 ust. 2 otrzymuje brzmienie:
„2. Zakład otrzymuje z budżetu państwa dotacje na realizację zadań państwowych:
 - 1) utrzymywanie zbiorów Narodowej Biblioteki Ossolineum, ich pomnażanie, opracowywanie i upowszechnianie,

- 2) utrzymywanie i pomnażanie zbiorów Muzeum Książąt Lubomirskich,
 - 3) utrzymywanie wydawnictw niekomercyjnych”;
 - 4) w art. 12 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
 - „1. Nadzór nad Zakładem sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.”;
 - 5) w art. 12 ust. 3, art. 13, art. 14 ust. 1 oraz w art. 15 ust. 1 i 2 użyte w różnych przypadkach wyrazy „Minister Edukacji Narodowej” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego”;
 - 6) w art. 12 ust. 2, art. 14 ust. 2 oraz w art. 15 ust. 4 wyraz „Ministra” zastępuje się wyrazem „ministra”.
- Art. 2. Prezes Rady Ministrów może, w drodze rozporządzenia, dokonać przeniesienia planowanych wydatków budżetowych z części 38 – Szkolnictwo wyższe do części 24 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, w celu realizacji zadań państwowych Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, wynikających z niniejszej ustawy, z zachowaniem przeznaczenia środków publicznych, określonego w ustawie budżetowej na rok 2007 z dnia 25 stycznia 2007 r. (Dz. U. Nr 15, poz. 90).
- Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: L. Kaczyński

- 8. Ustawa z dnia 5 lipca 2007 r. o zmianie ustawy o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich (Dz. U. 2007, Nr 147, poz. 1029)
- Art. 1. W ustawie z dnia 5 stycznia 1995 r. o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich (Dz. U. Nr 23, poz. 121, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271 oraz z 2007 r. Nr 112, poz. 768) wprowadza się następujące zmiany:
- 1) art. 6 otrzymuje brzmienie:
 - „Art. 6. 1. Dla realizacji celów określonych w art. 5 wyposaża się nieodpłatnie Zakład w majątek obejmujący w dniu wejścia w życie ustawy Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Bibliotekę Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu.

2. Minister właściwy do spraw Skarbu Państwa w przypadku dokonania komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego Zakład Narodowy imienia Ossolińskich – Wydawnictwo przekaże nieodpłatnie Zakładowi wszystkie akcje lub udziały, jakie Skarb Państwa obejmie w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji tego przedsiębiorstwa państwowego.

3. W spółce, o której mowa w ust. 2, uprawnieni pracownicy, w rozumieniu ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz. U. 2002, Nr 171, poz. 1397, z późn. zm. 1), zachowują prawo do nieodpłatnego nabycia akcji lub udziałów. Przepisy działu IV rozdziału 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji stosuje się odpowiednio, a kompetencje przypisane w tym zakresie ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa należą do Dyrektora Zakładu.”;

2) w art. 11:

a) w ust. 1 dodaje się pkt 4 w brzmieniu:

„4) dywidendy z akcji lub udziałów spółki, o której mowa w art. 6 ust. 2.”;

b) dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Dywidendy, o których mowa w ust. 1 pkt 4, nie mogą być przeznaczane na wykonywanie przez Zakład działalności gospodarczej.”;

3) w art. 16 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Prawo używania znaku historycznego, o którym mowa w art. 3, jako znaku instytucji służy Zakładowi oraz jako znaku historycznego i towarowego spółce, o której mowa w art. 6 ust. 2.”.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Lech Kaczyński

Bibliografia

- Biblioteki naukowe w Generalnym Gubernatorstwie w latach 1939–1945. Wybór dokumentów źródłowych (Wissenschaftliche Bibliotheken im Generalgouvernement in den Jahren 1939–1945. Ausgewählte Quellendokumente)*, wyb. i oprac. A. Mężyński przy współpracy H. Łaskarzewskiej, Warszawa 2003.
- Cioch Henryk, *Prawo fundacyjne*, Kraków 2005.
- Gałyga Mieczysław, *Status Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w okresie zaborów i w latach międzywojennych*, „Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 1992, z. 1, s. 21–44.
- Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів*, Т. 1: (1939–1945), зб. документів і матеріалів / упоряд.: Г. Сварник (керівник), Р. Дзюбан, М. Кривенко, Л. Кусий, В. Муравський; наук, ред.: Я. Дашкевич, М. Романюк, Г. Сварник, Львів, 2010.
- Matwijów Maciej, *Walka o lwowskie dobra kultury w latach 1945–1948*, Wrocław 1996.
- Matwijów Maciej, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946*, Wrocław 2003.
- Polsko-radzieckie stosunki kulturalne 1944–1949: dokumenty i materiały*, oprac. W. Balcerak, Warszawa 1984.
- Trzynadłowski Jan, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Zarys dziejów 1817–1967*, Wrocław 1967.
- Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich ustawy, przywileje i rzeczy dziejów jego dotyczące*, zebr. i wyd. W. Bruchnalski, Lwów 1928.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich [The Ossoliński National Institute] 1939–2007: Legal and Administrative Status in the Light of Documents

Summary

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu [The Ossoliński National Institute], founded by Józef Maksymilian Ossoliński, is one of the most significant and the oldest centres of Polish culture. Until 1939 it combined a library, a publishing house and a museum—Muzeum Książąt Lubomirskich [The Lubomirski Museum]. The year 1939 faced the first breakthrough in the foundation's structural organisation. With the Russian occupation, the institution was merged into the Soviet Union's Academy of Sciences, a part of its material goods was commandeered, and The Lubomirski Museum liquidated. The life of the institution later changed under German occupation (1941–1944) when the library was included into the framework of Staatsbibliothek Lemberg. The second annexation of Lvov by the Soviets resulted in placing the Ossolineum into so-called Polish Sector in the Lvov Library of the Soviet Academy of Sciences. Returning of The Ossoliński National Institute to Poland and transferring its seat to Wrocław consisted in the loss of a marked part of the collection. Postwar years witnessed yet another change: The Ossoliński National Institute was incorporated into the structure of the Polish Academy of Sciences and divided into a library and a publishing house. The foundation was reestablished in 1995, and The Lubomirski Museum two years later. The presented edition of documents describes the most vital breakthroughs in the Ossolineum's history after the year 1939.

Keywords

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu [The Ossoliński Institute], Muzeum Książąt Lubomirskich [The Lubomirski Museum], libraries in Poland, foundations, foundation law